

N A R D - CRKVENA POVIJEST

Panonija je od davnina bila nastanjena plemenima i stanovništvom koje je migracionim i drugim kretanjima mjenjalo i formiralo pripadnost državama ili drugim oblicima utjecaja drugih naroda. Bila je poprište prolaza raznih osvajača koji su prolazili ili se dulje zadržavali na njenim prostorima.

Postoji uvjerenje da su vjerojatni Sigini u 6 stoljeću prije Krista bili poznavatelji uporabe željeza. Živjeli su na prostoru istočne Hrvatske i Srijema.

Robovlasnička epoha u prapovijesti uslovljavala je suhozemne migracije. Autohtono stanovništvo našega kraja prema Strabonu, bilo je panonsko pleme Andizeta u donjem toku Drave, Azali nadesnoj obali Dunava, a pleme Jasa oko srednjeg toka Drave.

Panonci su se borili protiv Rimljana krajem 1. stoljeća prije i poslije Krista, a njihovo definitivno pokoravanje je u 9. godini u poznatom Batonovom ustanku. S Panonima i Ilirima bili su izmješani i Kelti. Izuzetno ratoboran narod, ali su imali najljepše primjerke rukotvorina na svojim štitovima, kacigama i ratnoj opremi. Po vjeri bili su mnogobošci i prinosili su ljudske žrtve. Kao pjesnici i pjevači bili su vrlo nadareni, a bili si izvrsni graditelji pa su ih Rimljani teško pokorili.

Rimska nazočnost na našim prostorima bila je od interesa carstvabudući su spominjana plemena Ilira, Kelta i Panonaca koji su prožali otpor carstvu.

Iz dosad rečenog može se zaključiti da je naš kraj bio gusto naseljen i da su za svoj opstanak bili prisiljeni graditi utvrde, tako da je svako selo imalo utvrdu. Tako je na području današnjeg predjela na kojem se prostire najveće selo Nard bilo četiri sela : Obrež, Midlak, Nard (Naard) i Skela. Selo Skela je bilo također na samoj Dravi (prema prudu meandru Drave) gdje je bio prijelaz preko Drave – plovilom skelom - trajekt).

Selo Nard je dakle uvijek bilo selo. Pogrešno je zaključiti da je jedno od njih bilo drugo naselje. Smješteno je na obali Drave, a od valpovačke tvrđave (Starog Valpova) bilo je udaljeno pola milje.

(nešto preko 4 kilometra) Ovdje je riječ o prilikama koncem 17. i početkom 18. stoljeća kada su stanovnici Narda bili isključivo katoličke vjere. Kuće su gradili prema običajima slavonska od drveta zidovima od nabijene zemlje koje je omazano blatom a pokrivene su bile trskom. Budući je bilo maleno nije bilo podijeljeno na selišta, a bilo je u širinu oko 2 i duljinu 1 km. Sela su bila raštrkana, kuće udaljene jedna od drugih jer se polje nalazilo odmah iza kuće. U kućama su od "namještaja" bili sanduci u kojima se držala odjeća i drugima hrana i ostalo. Na njima se spavalo, a kada bi se preko njih stavila daska to bi bio stol. Kuhinjsko posuđe je bilo od keramike i drveno, a hrana se pripremala na ognjištu.

Međe su Narda bile na istok selo Obrež (Obres), na jug Merčinci (Merchinczy) na zapad Midlak, a na sjeveru je rijeka Drava. Selo je imalo 30 jutara oranica, 6 jutara je obraslo šibljem, nešto močvara i livada obraslo trskom, a šuma nije imalo nikakvih za žirovanje svinja. Jedino je šume imalo 20 jutara za ogrijevno drvo. Selo Nard je imalo ribnjak širine 10 i 200 hvati dugačak iz kojeg su ribarili mrežama i korpama od šiblja.

Nisu davali obaveze kršćanskom gospodaru, ali za turskog vremena su imali gospodara koji je bio valpovački kadija, kojemu su dovozili dvojica kola drva. Osim toga cijelo selo je svakog trećeg mjeseca uzdržavalo dva čovjeka na trajektu Nova Skela za mornare. Turskom caru su godišnje plaćali 8 forinti godišnje. Desetinu su davali turskom gospodaru te žita, lana, konoplje, pčela i kupusa. U Komorskom razdoblju su te obaveze davali službenicima.

Stanovnici Narda su bili oduvijek svi seljaci, a mjesto Valpovo je težilo da se zemljišni posjed Narda pripoji njima kako bi dobili status grada.

Već je rečeno da je svako mjesto imalo utvrdu za obranu. Utvrdi Karaševo je gravitiralo područje od Marjančaca do Petrijevacu koje je bilo sjedište reda ivanovaca koji su se bavili prihvatom bolesnika i hodočasnika na putu u Svetu zemlju.

U vrijeme ubiranja papinskog poreza oko 1332. godine prema visini poreza koji je ubran na tom području može se zaključiti da je taj kraj omao oko 15.000 stanovnika.

U Osmanskoj carevini, katolici su bili građani drugog reda, nisu smjeli jahati konje ni magarce, a niti nositi odjeću vedrih boja nego podaničke ropske. Svećenici nisu smjeli nositi habite, a da bi pokrili svoj identitet nosili su brade i stanovali u seoskim kućama.

Tijekom 1532. godine franjevci su napustili samostan u Našicama, ostalo je nekoliko dijecezanskih svećenika, tako u cijeloj Valpovštini nitko nije obavljao vjernički život u selima, štose dakako odnosilo i na selo Nard. Nedostatak katoličkih svećenika nadomjestili su licencijati koji su propovjedali i vršili obrede ženidaba i vršili pokope. Krštenja su obavljala primalje koje su slabo bile upućene u način pravilnosti obreda. Kada su svećenici obilazili sela često su krstili odrasle i starce. Sveta potvrda se podjeljivala kada bi Slavoniju posjetili biskupi ili njihovi legati. Takve neprilike za vjerski život naroda koristili su razne sekte i krivovjerci koji su koristili katoličke crkve za svoje obrede. U većim selima kalvini su držali škole tako da se njihov broj povećao na 5000, a pravoslavaca na 500.

Situacija se promjenila tek 1575. godine kada su franjevci Bosne Srebrene dobili svoje posjede od augustinovaca, vratili su se u svoj našički samostan i započeli pastoralni rad. No tada je 1596. godine došlo do nemilog događaja kada su franjevci optuženi da dižu ustanak, no ipak je došlo do sukoba te je došla turska vojska u našički samostan koji je tada ostao bez krova.

Biskup Balučević je obišao sela Valpovštine 1600 godine u selu Kuzmircima (Ladimirevci) da je ista dobro napućena i da osim uzurpiranja crkvi od kalvina većih problema u životu katolika nema.

Kada je Bartol Kašić kao papinski nuncij pododio Slavonije 1702. godine našao je jadno stanje te je opisao u svojim putovanjima da je krstio djecu i starce . Svećenike je našao koji su živjeli u grijehu te ih ukorio, a narodu je tumačio zasade katoličke vjere, razgovarao je s kalvinima i luteranima i nastojao kod lokalnih vlasti ishoditi povlastice za katoličke svećenike.

Na područje Valpovštine tokom tih teških godina dolazili su od 1618. do 1632. godine više biskupa u vizitacije kao : Petar Masarecchi, skradinski biskup Toma Ivković, prizrenski biskup Petar Katić, koji je uspio od valpovačkog kadije ishodio da kalvini vrata nene crkve katolicima. Jeronim Lucić je vezom svoga brata kod turaka uspio vratiti samostan franjevacu u Našicama. Tada su franjevci opet postali dušobrižnici našega naroda u selima porječja Karašice i Drave.

Iscrpan izvještaj je sastavio 1660. godine fra Petar Nikolić vikar zagrebačkog biskupa. Filijalne crkve su nastavile svoje djelovanje. U Bocanjevcima je župnik fra Marin Orahovčanin 1659. obnovio ruševnu crkvu sv. Lovre. U Brođancima je izgrađeno tri crkve od kamena: sv. Križa. sv. Ivana Krstitelja i sv. Đurđa. U Karaševu ke stajala crkva sv. Nikole.

Prema podacima u tom vremenu turske vladavine oko 150 godina, iz turskih deftera – izvora i nekih kršćanskih da je od Osijeka do Đakova živjelo 800 pravoslavaca, na Valpovštini oko 5000 kalvina i luterana, u Karaševu (1500 stanovnika), a u devet zaselaka živjelo je oko 7000 katolika. Muslimani su živjeli u svim većim mjestima. U vrijeme osmanske vlasti u valpovačkom i miholjačkom kraju živjelo je oko 20.000 stanovnika. 1685. godine već je počeo organizirani otpor protiv Turaka. Kršćanska i osmanska vojska su se sukobile kod Petrijevacu, a nakon silovitog poraza Turci su se povukli u osječku tvrđavu. Tada je ratovanje u Slavoniji povjereno generalu Dunevaldu tako je 12. rujna 1687. godine osmanska vojska uništena i oslobođena na neko vrijeme Valpovština. No do konačnog obračuna došlo je 1691. kada su Turci napustili Slavoniju.

Nakon završetka ratova krajem 17 stoljeća počela je obnova spaljenih kuća, u slavonska sela vratio se dio pučanstva na zapuštena polja . Hrvatski kršćani iz Bosne počeli su prelaziti u Slavoniju su se

valpovačka sela povećala novim i starim stanovništvom. Preostali muslimani su prešli na katoličku vjeru, kalvini također, a raselice u novim naseljima su nadjenuli sebi toponimska prezimena.

Jedna loša vlast zamjenjena je drugom. Habsburgovci su osvojenu Slavoniju smatrali svojom tečevinom i vratiti izgubljena sredstva u desetak godina ratovanja.

Došlo je do formiranja novih biskupija pa je naš kraj došao odlukom Vatikana, carskog Beča i kaločkog biskupa, pod upravu zagrebačke biskupije 1699. godine.

Nastavljene su vizitacije župa našega kraja od 1723. godine i te vizitacije se čuvaju u Vatikanu, u dijecezanskim arhivima mađarskih biskupija i nadbiskupija i arhivima franjevačkih samostana u Požezi, Splitu i u Majkarskoj. Iz tih vizitacija poznata su nam imena nekih župnika. Vizitator Ivan de Vieri zabilježio je 1723. da je u Valpovu u crkvi sv. Franje bio župnik fra Ferdinand Jelić i fra Mijo Valpovčanin kapelan. Počela su gibanja unutar biskupja da se formiraju nove na području Slavonije, a поблиže i u našoj valpovštini. Obnovljena je 1688. godine valpovačka župa i franjevci su počeli obnovom zgrada i crkava i u selima.

Iz kanonske vizitacije koja je bila 1730. godine doznajemo da je župnik bio fra Stjepan iz našičkog samostana, star 28 godina, svećeništva ima 33 godine a redovit je župnik 3 godine. Vizitator nabroja sela i kapelice koje pripadaju župnoj crkvi u Valpovu.

1730. godine selo Nard ima 20 katoličkih kuća, no nema bogomolje.¹

- 1738. godine filijala Nard udaljena je do Valpova 1 sat hoda (uzimalo se onda da je to 4 km). Od 26 bračnih parova. Nadarbina se plaća u naravi 6 kg i 4 osmaka žita, što iznosi 9 forinti i 75 novčića. Sposobnih za ispovjed ima 60 osoba, 25 – tero djece. Svi su dobri kršćani.²

- 1745. godine župom upravljaju trojica : Kerubin, Barnaba od Granice i Nikola Bosanac zna latinski, hrvatski i talijanski. Bračnih parova u Nardu ima 28.³
- 1754. godine upravitelj župe je otac Kerubin Abramović član reda sv. Franje provincije Bosne Srebrene, sa 4 suradnika istog reda i provincije. Filijala Nard udaljena je od svoje matice 1,5 sat, **s novo podignutom drvenom bogomoljom, posvećenom, 1754. godine posvećenom u čast sv. Katarine.**
- Sveta misa se služi samo na dan zaštitnice crkve, na oltarnom drvenom stolu iznad portatila marjanačke crkve. Od svetog namještaja ima blagoslovljeno zvono i papirnatu sliku sv. Katarine, koja služi umjesto oltara. Milostinje nema nikakve. Prihod je isti kao i u matici. Ima 38 bračnih parova, a broj sposobnih za ispovjed i pričest je 132, samo za ispovjed je bilo 16, svi su rimokatolici. Uskrsnu ispovjed su obavili te drže dekretske blagdane.⁴
- 1782. godine je vizitator Pavao Ladislav itd. – titula pridržana.
- Župnik je Ignacije Piškur, poznato je iz prethodnih izvora, da je rođen u Pečuhu, star je tada bio 31 godinu, zna dobro hrvatski, a mađarski i njemački osrednje. Homaniornu školu završio je u Pečuhu, filozofiju u Budimu, a dogmatsko – moralnu teologiju kao pitomac 3 godine u sjemeništu u Pečuhu. U Slavoniji službuje kao kapelan 3 godine na granici u Brodskoj pukovnji, 3 godine u Topolju u Ugarskoj. Drži u Valpovu dva kapelana i plaća ih godišnje 50 forinti. Unapređen je u arhiđakona. Umro je u Valpovu u 52 godini i pokopan u župnoj crkvi u Valpovu gdje su mu zahvalni župljani postavili spomen – ploču.
- Ova filijala udaljena je od matice pola sata hoda i pripada pod isto vlastelinstvo kao matica. **Ima malu drvenu crkvu, omazanu blatom, izgrađenu prije 21 godine (dakle 1761) od vjernika mjesta,** blagoslovljenu i posvećenu u čast sv. Katarine djevice i mučenice u kojoj je podignut jedan oltar u čast iste svete djevice. Građa ove crkve nalazi se u prikladnom stanju a održava je vjerni narod. Nema sakristije, već sanduk u kojem se čuva crkvena odjeća. Nema

¹ Stjepan Sršan : "Kanonske vizitacije" III. Valpovačko miholjačko područje 1730. – 1830.str.3

² Isto, str. 25.

³ Isto, str. 45.

⁴ Isto, str. 73 i 75.

nikakvih relikvija niti oprosta. Zaštitnik crkve slavi se 25. studenog, a godišnje klanjanje 14. veljače (sv. Valentin).

- Ova crkva ima jedan bakreni pozlaćeni kalež s pliticom, 2 misnice, jednu bijelu i crnu sa svojim potreštinama; 1 albu, 1 humeral, 1 pojas, 1 roketu, dok korporale i purifikatorije donese iz matice, 3 ručnika, 1 oltarni stolnjak, 1 misal, 4 obična drvena svjećnjaka, 1 križ, 1 zvonce i jedno blagoslovljeno zvono koje visi na tornju crkve. Nardska crkva ne posjeduje nikakav fond, osim milostinje iz škrabice, od koje godišnje primi oko 50 novčića. Ona se svake godine daje za svijeće pa čak nije ni dovoljno, stoga u blagajni nema ništa. Ovdje ne postoji nikakva kapelica niti vlastito groblje pa se zato mrtvi vjernici pokapaju na valpovačkom groblju (Marjanze). Postoji još jedan križ podignut ispred crkve koji je u dobrom stanju.
- Ovdje nema nijedne pravoslavne crkve niti bogomolje akatika niti ovdje postoji njihov službenik.
- U ovoj filijalnoj crkvi drži se po redu bogoslužje kao u matici. Stalni župnikov prihod, kao i onaj od štolarine od župljana, isti je kao u matici. Ovdje služi isti onaj katolički učitelj koji se nalazi u matici.
- Narod ovoga mjesta je čisto hrvatski, rimokatoličke vjeroispovjesti, kojeg ima 186 duša sposobnih za ispovjed i 140 nesposobnih. Ovdje ne postoji nijedan otpadnik niti ženidba mješovite vjeroispovjesti. Sklonost stanovnika prema svetim stvarima je dobra, blagdane drže, prisustvuju svetoj misnoj žrtvi, propovjedima i katehezama, uskrsnu pričest većinom točno obavljaju u župi, pa i inače se ispovjedaju, no ima i takvih koji su bez dopuštenja drugdje obavili ispovjed. Drugih se izgreda, zloraba ili pokvarenost običaja ne primjećuje. Godišnja podavanja i župne radove prikladno ispunjavaju, a štolarinu točno podmiruju. Ovdje ne postoje nikakva poljska dobra.⁵
- 1810. godina. Vizitator je bio JOSIP KIRALY itd. ,8. srpnja.
- Župnik je tada bio Franjo Tomić rođen u Vukovaru, star 46 godina, dušobrižnik je 21 godinu. Teološke studije završio je u Požunu (Bratislava). U sjemeništu je obavljao službe voditelja obreda i prefekt blagovaonice.
- Nard je srednje selo na opali Drave, u kojem ima 50 kuća. Njegova se crkva nalazi u sredini sela kod obale toka Drave (Danas u 2008. godini to nije tako jer je poznato da je rijeka mjenjala svoje tokove pa je danas i djelovanjem ljudskog faktora udaljena i pol kilometra), a podigli su ju prije 50 godina (1760.) od drveta stanovnici te ju omazali blatom. Oni ju i održavaju, ali se sada nalazi u vrlo jadnom stanju. Posvećena je u čast sv. Katarinedjevice i mučenice, u čiju čast postoji i oltar snabdjeven svim potreštinama. Ovdje se drži bogoslužje samo na dan zaštitnice 25. studenog te još nekoliko puta u obične dane kada su kateheze. Imaju staru misnicu, humeral, albu, pojas i zvonce, koji se čuvaju u sanduku u crkvi, kao i pozlaćeni bakreni kalež s pliticom. U tornjiću se nalazi blagoslovljeno zvono u čast sv. Katarine, teško je oko 40 funti. Crkva nema nikakvu dotaciju a iz milostinje se godišnje skupe 2 forinte, što se predaje sucu i starješinama te se namjenjuju za potrebe crkve.⁶

1829. godina od 22. – 23. srpnja, vizitator je bio Ignacije, slobodni barun Szepesy de Negjes, božjim milosrđem i milošću apostolske stolice Pečuški biskup, sv. Rim. carstva i Kralljevskog apostolskog veličanstva tajni aktualni savjetnik, doktor filozofije i sv. teologije. Župnik je bio Franjo Tomić, kanonik i vicearhiđakon. U Nardu je tada bilo 48 kuća (plus 2). Katolika je bilo 520, a broj ženidbenih parova 105.⁷

- **Filijalna crkva u Nardu podignuta je nova 1815. godine, čiju je polovicu izdataka snosio župnik, smještena kod obale Drave. Dugačka je 6,5 a široka 3,5 hvata, pod**

⁵ Isto str. 131. i 133. pod 2.

⁶ Isto, str. 263. pod 2.

⁷ Isto, str 507. pod 2

svodom je popločena opekam, s korom i 4 prozora te s drvenim tornjem. Blagoslovljena je po sadašnjem župniku i vicearhiđakonu, posvećene u čast sv. Katarine djevice i mučenice.

- U njoj se nalazi samo jedan oltar u čast rečene mučenice, zatim 4 svjećnjaka, bakreni kalež s pliticom, misnica i alba, pojas s drugim pripadnostima, osim toga 2 jastučića, 2 plahte, korporali, purifikatoriji i ručnici. Ima malu zastavu, križ, 2 klupe i mali ormar, zvonice a u tornju blagoslovljeno zvono teško 50 funti u čast rečene svetice izliveno u Pečuhu.
- Crkva se nalazi u odličnom stanju, no zbog promjene toka Drave poslije njezine izgradnje došla je u vrlo opasno stanje.⁸
- Filijala Nar⁹d pored redovnih davanja kao u matici, osim 2 kola sijena i ogrijevnih drva 6 hvata koja sijeku i dovoze župniku.¹⁰
- Na filijalama zvonari nemaju nikakvo izuzeće, već samo primaju od svakog bračnog para ½ osmaka pšenice, a od udovca i udovice ¼. Od zvonjenja na pokopu odraslih 30 križara.

⁸ Isto, str. 511. pod 2.

⁹ Isto, str. 521. pod 1.

¹⁰ Isto, str. 523 poglavlje VI.